

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิต: การสะท้อนจากกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ Promoting Self - directed Learning of Student Teachers: Reflection Through Action Research

ดร. รุ่งฟ้า กิติญาณัฐันต์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือ นิสิตชั้นปีที่ 3 สาขาการสอนภาษาอังกฤษที่ลงทะเบียนรายวิชา 404207 กิจกรรมสร้างสรรค์ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 17 คน เมื่อนิสิตได้รับทราบเกรดแล้ว นิสิตได้ถูกเชิญให้เป็นผู้ให้ข้อมูล ซึ่งมีนิสิตจำนวน 17 คน เป็นอาสาสมัครและยินดีให้ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 10 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่จะให้ข้อมูลและนำผลงานมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าซึ่งรวบรวมข้อมูลจากบันทึกอนุทินของผู้วิจัย บันทึกการเรียนรูของนิสิต การประเมินตนเอง และการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนวางแผน ขั้นตอนปฏิบัติการ ขั้นตอนการสังเกต และขั้นตอนการสะท้อนผล โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่เดือน

มิถุนายน 2551 ถึงตุลาคม 2551 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ทำตรรกะนี้และเขารหัสข้อมูล ลดทอนข้อมูลและใช้การบรรยายและตีความจากข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์คำพูด ผลของการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีรูปแบบการเรียนรู้คือ กำหนดเป้าหมายในการเรียนรูวางแผนการทำงานและการแก้ปัญหา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินตนเอง เห็นคุณค่าและประโยชน์ของสิ่งที่เรียน และนำไปประยุกต์ใช้

2. แนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีแนวการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้ การทำงานตามความสนใจ การเขียนบันทึกการเรียนรู การตั้งคำถามและตอบคำถาม การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการศึกษางานวิจัย

3. การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีปัจจัยที่ควรคำนึงถึงคือ บรรยากาศของการเรียนการสอน บทบาทของ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ กระบวนทัศน์ของการสอน และการสะท้อน
การเรียนรู้

Abstract

Qualitative research design was used to investigate the self-directed learning processes of student teachers in Faculty of Education, Burapha University, teaching and learning approach to promote self-directed learning and reflective practice for development of teaching competence. The participants were seventeen third year student teachers majoring in teaching English who enrolled in the Creative Activities. This course was taught by the researcher in the first semester of academic year 2008, and student teachers were invited to participate in the research after all assessment was completed and grades assigned to them. Ten student teachers were randomly selected to participate in this study. Data were gathered from journal of researcher, learning log, self-evaluation and focus group interview.

This study employed an Action Research methodology including planning, action, observation and reflection. The teaching and learning approaches assist the development of student teachers' self-directed learning. This research was conducted from June to October 2008. Content analysis, indexes, code, reduction interpretations were used to draw and verify conclusion. The findings of the research were as follows:

1. The self-directed learning processes of

student teachers in Faculty of Education, Burapha University were setting learning goals, planning and problem solving, sharing experiences, self-evaluation, and awareness of one's own learning and application of knowledge.

2. The teaching and learning approaches to promote self-directed learning were the project-based learning, writing learning log, questioning and answering approach, student-centered learning approach and research-based learning.

3. The factors affecting self-directed learning of student teachers in Faculty of Education, Burapha University were the classroom atmosphere, the role of the staff members of education faculty, the paradigm of teaching in the university classroom and reflection of teaching and learning.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิชาการเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ความทันสมัยทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลทำให้สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาโดยการพัฒนาเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอนโดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้ทันต่อสถานการณ์ เพื่อสนองความต้องการของบุคคลและสังคม ทั้งสาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ

ความดีงามและความรับผิดชอบต่องาน โดยที่หลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม (มาตรา 28) ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรี ควรมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มุ่งเตรียมความพร้อมด้านสติปัญญาให้มีความสำคัญกับทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในสังคมข้อมูลข่าวสาร (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544, หน้า 2)

จรัส สุวรรณเวลา (2545, หน้า 16 - 17) ได้กล่าวว่าอุดมศึกษามีบทบาทเป็นฐานของความสามารถในการแข่งขัน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และข้อตกลงทางการค้าภายในองค์การการค้าโลก การแข่งขันในสังคมนานาชาติจะมีมากขึ้น ในการนี้จำเป็นต้องนำอุดมศึกษามาเป็นเครื่องมือสำคัญ เพราะต้องมีกำลังคนที่มีสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ฝีมือและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพียงพอ พร้อมกับมีการวิจัยสร้างความรู้ใหม่ที่เพิ่มผลผลิตและเพิ่มคุณธรรมให้สามารถก้าวกระโดดไปแข่งขันในสังคมนานาชาติได้ แต่สภาพอุดมศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถรับบทบาทดังกล่าวได้ จะต้องปรับแก้ทั้งคุณภาพบัณฑิต ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการมีกำลังคนและกำลังปัญญา ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างสรรค์ ตลอดจนความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนี้อุดมศึกษายังต้องปรับเปลี่ยนให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิต จึงจะรองรับความจำเป็นในอนาคตและสร้างความสามารถในการแข่งขันได้ จากการวิเคราะห์ของไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2546, หน้า 29 - 30) ได้เสนอแนวคิดอุดมศึกษาไทย

3 ลักษณะในอนาคตคือต้องการอุดมศึกษาที่มีลักษณะเป็นความคิดใหม่ (Creative Higher Education) กล่าวคือมีลักษณะเป็นการสร้างการพัฒนาแนวคิดอะไรใหม่ ๆ มีลักษณะที่เป็นกระบวนการสอนที่สร้างสรรค์ โดยอาจจะผสมผสานระหว่างของต่างประเทศและของไทยเราเอง นอกจากนี้อุดมศึกษาควรเป็นอุดมศึกษาที่มีผลงาน (Productive Higher Education) มีบัณฑิตที่จบอย่างมีความหมายมีคุณค่า และอุดมศึกษาต้องมีลักษณะที่รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อชุมชน รับผิดชอบต่อประชาชน และรับผิดชอบต่อผู้เรียนแต่ละคน (Responsible Higher Education) ซึ่งจะทำให้อุดมศึกษาเติบโตในกระแสของอุดมศึกษาโลกได้อย่างเท่าทัน มีความก้าวหน้าในบางส่วนบางระดับให้แก่สังคมโลก จึงจะเป็นอุดมศึกษาไทยที่มีความหมาย แนวคิดของอุดมศึกษาที่กล่าวมาทำให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ต้องปรับตัวเองไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาหลักสูตร การบริหารจัดการ ตลอดจนพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้บัณฑิตมีคุณภาพ มีปัญญาและความสามารถในการแข่งขัน และประกอบกับแนวโน้มการพัฒนาสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ของสังคมโลกที่เป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge - Based Economy: KBE) ซึ่งมีการใช้ความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลักในการผลิตและพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศ การพัฒนาความรู้และการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาปัจเจกบุคคลให้เป็นทุนและกำลังคน สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ จะสร้างโอกาสให้คนไทยทุกคนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ก้าวทันกับโลกยุคข้อมูลข่าวสาร และวิทยาการ สมัยใหม่มีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

ให้ทุกองค์กรและทุกส่วนในสังคม มีความใฝ่รู้ และพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ นอกจากนี้ในสถานศึกษา โดยเฉพาะสถาบันผลิตครูต้องปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อผลิตและฝึกอบรมครูให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิต และให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้ทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ได้อย่างสะดวก และต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ซึ่งสอดคล้อง Brockbank and McGill (2007, p. 4) ที่กล่าวว่าการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ เป็นการเรียนระดับสูง เต็มตามศักยภาพของผู้เรียนและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถที่จะคิดวิเคราะห์ความรู้ วิเคราะห์ตนเองและสังคมโลก การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นแนวทางหนึ่งที่สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบันและการอุดมศึกษาไทย นอกจากนี้ยังเป็นวิถีทางที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่ง Knowles (1975 a, p. 15) ระบุว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการเรียนที่ทำให้บุคคลมีการริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ มากกว่าการเรียนแบบให้ผู้สอนป้อนความรู้เพียงอย่างเดียว ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน มีการเรียนที่คิด การเรียนรู้ด้วยตนเองมาจากหลักจิตวิทยาที่เชื่อว่าบุคคลเมื่อมีวุฒิภาวะมากพอที่สามารถรับผิดชอบตนเองได้มีความต้องการที่จะรับผิดชอบชีวิตตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นลักษณะการเรียนที่เปิดกว้างสอดคล้องกับการศึกษาปัจจุบันที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้ด้วยตนเองนอกจากจะสร้างให้คนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตแล้วยังสนับสนุน

สนับสนุนสังคมแห่งการเรียนรู้ จากการศึกษาของ รุ่งฟ้า กิติญาณัฐันต์ (2549) พบว่านิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีรูปแบบการเรียนรู้แบบอิสระ (Independent) คิดเป็นร้อยละ 5.6 ซึ่งถือว่าจำนวนน้อยมาก ทั้งที่รูปแบบการเรียนรู้อิสระเป็นรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชอบคิดด้วยตนเอง มีความเชื่อมั่นในความสามารถในการเรียนรู้ของตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยตนเอง และจากการศึกษาของ หทัยทิพย์ ภาคอินทรีย์ (2545, หน้า 51) ได้ศึกษาพบว่า พฤติกรรมการสอนของครูเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตได้ร้อยละ 57.40 ซึ่งสอดคล้องกับ Cannon and Newbel (2000, p. 3) ระบุว่ารูปแบบการสอนของครูเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และการเรียนรู้ของนักเรียนนอกจากนี้ จากการศึกษาของ สถาพร หมวดอินทร์ (2546, หน้า 67) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าพฤติกรรมการสอนของครูส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และใคร่ขอร้องครูผู้สอน ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการตัดสินใจใช้สติปัญญาของผู้เรียนเองเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใฝ่รู้ พัฒนาตนเอง จากขอมูลการวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเกิดความตระหนักในการที่จะให้ความสำคัญในการพัฒนานิสิตคณะศึกษาศาสตร์ ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้รักการค้นคว้า เชื่อมั่นในตนเองในการศึกษาค้นคว้า เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งจะสอดคล้องกับความต้องการของการจัดการการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ความสำคัญดังที่กล่าวมาตระหนักให้เกิด

กระบวนการ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของ นิสิต โดยดำเนินการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งเป็นลักษณะวิจัยที่มุ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการทำงานของตนเอง ในแต่ละวิชาชีพ (Kember and Kelly, 1994, p. 2) ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จากการสะท้อน กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ นิสิตมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นการค้นคว้าความรู้ใหม่ เพื่อนำเป็นข้อมูล ในการวางแผนการเรียนการสอนและพัฒนา หลักสูตรและรายวิชาต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมทักษะ การเรียนรู้ด้วยตนเอง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะนิสิตชั้นปีที่ 3 สาขาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา

404027 กิจกรรมสร้างสรรค์ (Creative Activities) ในภาคเรียนต้น ปีการศึกษา 2551 เท่านั้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - directed Learning) หมายถึง กระบวนการซึ่งผู้เรียนแต่ละคน มีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง (โดยอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่น หรือไม่ต้องการก็ได้) ผู้เรียนจะ ทำการวิเคราะห์ความต้องการที่จะเรียนรู้ของตน กำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การเลือกวิธีการเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งความรู้ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้ง ประเมินตนเองโดยอาจารย์ทำหน้าที่กระตุ้นและ ให้คำปรึกษาผู้เรียน

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน โดยยึด หลักการมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์ของ ผู้เรียนมากที่สุด เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผนการเรียน การทำงานตามความสนใจ มีการบันทึกการเรียนรู้ มีการประเมินการเรียนรู้และการทำงานของตนเอง กิจกรรมเน้นกระบวนการการปฏิบัติและส่งเสริม การคิดและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองในบรรยากาศของการเรียนการสอนที่เป็นมิตร และการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์

การเลือกกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบของการวิจัยเชิง ปฏิบัติการ เป็นการทำงานเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา การเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งกลุ่ม เป้าหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนิสิตชั้นปีที่ 3 สาขาการสอนภาษาอังกฤษที่ลงทะเบียนเรียน

รายวิชา 404207 กิจกรรมสร้างสรรค์ (Creative Activities) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 17 คน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็ก เหมาะสำหรับการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพที่จะศึกษาข้อมูลเชิงลึก (McMillan and Schumacher, 1997, p. 422) และรายวิชากิจกรรมสร้างสรรค์มีลักษณะที่จะออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลากหลาย

เทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคที่ใช้การศึกษาค้นคว้าหลายวิธีการ เพื่อตรวจสอบข้อมูลให้มีความเชื่อถือ (McMillan and Schumacher, 1997, p. 404) ได้แก่ 1.) เทคนิคการสังเกตได้แก่การเก็บข้อมูลจากการบันทึกอนุทินของผู้วิจัย บันทึกการเรียนรู้ของนิสิต และรูปถ่ายจากการจัดกิจกรรม 2.) เทคนิคที่ไม่ได้สังเกต ได้แก่ โครงสร้างของข้อคำถามจากการสนทนากลุ่ม และการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ในกิจกรรมการเรียนการสอน 3.) เทคนิคการประเมิน ได้แก่ การประเมินตนเองของนิสิต (Burnaford, Fischer and Hobson, 1996, p. 73)

ขั้นตอนดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการวิจัย และดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอนตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1990) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning) คือการศึกษาวเคราะห์พิจารณาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ตำราและเอกสารถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ของนิสิตในระดับอุดมศึกษา และจากรายงานการวิจัยกับพบว่านิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มีรูปแบบการเรียนรู้ แบบอิสระน้อยมาก ประกอบกับงานวิจัยที่ระบุว่าการสอนของครูก็ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงตระหนักและเห็นความสำคัญในการวางแผนการปรับปรุงแก้ไขเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิต การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - directed Learning) และกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิด นิสิตได้รับการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองจากกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้นิสิตต้องเขียนบันทึกการเรียนรู้ (Learning Log) ซึ่งเป็นบันทึกความรู้ ความคิด ที่ได้จากการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน ตลอดจนการตอบคำถาม การเขียนรายงานความก้าวหน้าต่าง ๆ ของประสบการณ์และการเรียนรู้อำนาจตามความสนใจก็เป็นงานอีกชิ้นหนึ่งซึ่งนิสิตได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นลักษณะการคิดและวางแผน การทำงานที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ ขั้นตอนการวางแผนการปฏิบัติงาน เป็นการกำหนดกรอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา และทำการกำหนดการจัดการเรียนการสอนตลอดภาคเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติการ (Action) คือขั้นของการวิเคราะห์กำหนดการเรียนการสอน และนำมาเขียนแผนกิจกรรมการเรียนการสอนจำนวน 6 แผน ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้วิธีการที่หลากหลายและที่สำคัญจัดบรรยากาศ

และ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดำเนินการจัดกิจกรรมโดยผู้วิจัย ทุกวันอังคาร เวลา 13.00 - 15.00 น. เป็นเวลา 15 สัปดาห์ รวม 30 ชั่วโมง ตั้งแต่มีนาคม 2551 ถึงตุลาคม 2551

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) คือขั้นการประเมินผลระหว่างและ หลังการปฏิบัติการ เป็นการติดตามผลการดำเนินการ รับรู้ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน เพื่อจะ นำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อไป ซึ่งแบ่งเป็น ช่วงระหว่างการปฏิบัติงานและหลัง การปฏิบัติงาน โดยในระหว่างปฏิบัติงานนั้น ผู้วิจัยได้ให้นิสิตประเมินตนเองเป็นระยะ ประเมิน จากการบันทึกการเรียนรู้ของนิสิต และประเมิน จากการสังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรมโดยบันทึก ลงในอนุทินของผู้วิจัย ส่วนการประเมินหลัง การปฏิบัติการ เป็นการรวบรวมเอกสารทั้งหมด นำมาวิเคราะห์ อันได้แก่ บันทึกอนุทินของผู้วิจัย บันทึกการเรียนรู้ของนิสิต แบบประเมินตนเอง ของนิสิต และแบบบันทึกสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผล (Reflection) คือการประเมินการวิจัย นำผลการวิเคราะห์ บันทึกอนุทินของผู้วิจัย บันทึกการเรียนรู้ของนิสิต แบบประเมินตนเองของนิสิต และแบบบันทึก สนทนากลุ่มมาเขียนสรุปผลการศึกษา ซึ่งเป็นการสะท้อนกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของ นิสิต แนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ด้วยตนเอง และแนวทางพัฒนาการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิตคณะ- ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียน

การสอนตามแผนการจัดกิจกรรม ให้กับนิสิต จำนวน 17 คน ตั้งแต่มีนาคม 2551 ถึง ตุลาคม 2551 โดยผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษา และนิสิตทุกคนได้รับทราบว่ามีผลกระทบใด ๆ ต่อคะแนนและเกรดของนิสิต หลังจากนิสิตได้ รับทราบเกรดแล้ว นิสิตได้ถูกเชิญให้เป็นผู้ให้ ข้อมูล ซึ่งมีนิสิตจำนวน 17 คน อาสาสมัครและ ยินดีให้ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) จำนวน 10 คน เป็นกลุ่ม ตัวอย่างที่จะให้ข้อมูลเชิงลึกในการสนทนากลุ่ม และนำผลงานมาใช้ในการศึกษาค้นคว้า วิธี ดำเนินการที่กล่าวมาเป็นการป้องกันมิให้นิสิต เกิดความเครียดหรือวิตกกังวลในการให้ข้อมูล และแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ผู้วิจัย (อาจารย์) ไม่มีอิทธิพลใดๆต่อนิสิต เพราะได้ ดำเนินการประเมินผลและนิสิตทราบผลของ ตนเองเรียบร้อยแล้ว (Power Relation) การให้ข้อมูล จึงเป็นความคิด และความรู้สึที่แท้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ทำดัชนี (Index) และเข้ารหัส (Code) ข้อมูลให้ละเอียดครอบคลุม ลดทอนข้อมูลและกำจัดข้อมูล (Reduction) และ ใช้การบรรยายและตีความ (Interpretations) จาก ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์คำพูดของกลุ่ม เป้าหมาย (Quotes) ซึ่งอธิบายความหมายปรากฏ การณ์ที่เกิดขึ้น และสร้างบทสรุปและพิสูจน์ บทสรุป (Drawing and Verifying Conclusion) (นิตา ชูโต, 2540; สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2543)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีรูปแบบการเรียนรู้คือ กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ วางแผนการทำงานและการแก้ปัญหา กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินตนเองและเห็นคุณค่า และประโยชน์ของสิ่งที่เรียนและการนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งเสนอตัวอย่างของข้อมูลในแต่ละประเด็นที่วิเคราะห์ได้ดังนี้

“วิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายให้ได้ คือ เมื่อเขาเรียนแต่ละคาบต้องตั้งใจเรียน ฝึกตอบคำถามอาจารย์ให้ได้ และเมื่ออาจารย์ให้ชิ้นงานมาทำ ก็ต้องคิด คิด คิด อย่างสร้างสรรค์ ถึงแม้ว่า ในครั้งแรกจะไม่สำเร็จ ก็ต้องพยายามต่อไป เพราะในรายวิชานี้ไม่ใช่วิชาที่จำแต่ทฤษฎี แล้ว จะทำได้ แต่ต้องลงมือปฏิบัติด้วย” (นิสิต 3/ บัณฑิตการศึกษารุ่น)

“แผนการเรียนวิชานี้ คือ เขาเรียนตรง เวลา / ทำกิจกรรมอย่างเต็มที่/ อ่านหนังสือเรียน และอ่านเพิ่มเติม/เขียน Learning Log เป็นประจำ” (นิสิต 9/ บัณฑิตการศึกษารุ่น)

“วิธีการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ คือ ตั้งใจ ฟังเวลาเรียน ร่วมกิจกรรมด้วยความตั้งใจ เสนอความคิดเห็น โดยที่ลองผิดลองถูกก่อน แล้วค่อย ๆ ตัดออกหรือแก้ปัญหาไปเรื่อย ๆ คิดสิ่งแปลกใหม่ โดยที่จะดีหรือไม่ดีก็ลองทำดูก่อน แล้วค่อยจัดระบบความคิด” (นิสิต 2/ ประเมินตนเอง)

“เราได้ฝึกการแก้ปัญหาทุกสัปดาห์ทุกอาทิตย์ การทำงานคนเดียวก็เหมือนได้ฝึกการแก้ปัญหา ขอคิดคือ ปัญหาต่าง ๆ มีทางออกเสมอ แค่เราคิด ๆ และก็คิด พัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง” (นิสิต 6/ สันทนาการกลุ่ม)

“การให้นิสิตมีส่วนร่วมในการวางแผนในการทำงานและทำกิจกรรมร่วมกันเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ ช่วยฝึกให้คิดสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ มากขึ้น” (นิสิต 1/ สันทนาการกลุ่ม)

“วันนี้มีกิจกรรมจากเพื่อนๆ ทั้ง 4 กลุ่ม จัดให้เราทำ ซึ่งแต่ละกิจกรรมดีและมีประโยชน์มาก ๆ ค่ะ ช่วยเสริมสร้างทักษะการคิด ทั้งนั้นเลย” (นิสิต 10/ บัณฑิตการศึกษารุ่น)

“รู้สึกสนุก อยากมาเรียน เพราะตลอดเวลาทำให้มีการพัฒนาตนเอง...” (นิสิต 8/ สันทนาการกลุ่ม)

“ครั้งแรกที่เข้าเรียนรู้สึกกังวลนิดหน่อย ...ต้องฝึกพัฒนาตัวเองไปเรื่อย ๆ ค่ะ รู้สึกดีที่เก่า” (นิสิต 5/ สันทนาการกลุ่ม)

“หลังจากที่จัดกิจกรรมไปแล้ว ทำให้ดิฉันค้นพบกิจกรรมอีกมากมายที่ประยุกต์จากกิจกรรมเหล่านั้น ดังนั้นเมื่อดิฉันเป็นครู ก็จะนำกิจกรรมไปใช้ในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้การเรียนการสอนของดิฉันน่าสนใจมากขึ้น” (นิสิต 4/ บัณฑิตการศึกษารุ่น)

“รู้สึกอยากไปเรียนค่ะ เพราะว่ากิจกรรมในห้องเรียนสนุกน่าสนใจ ...” (นิสิต 7/ สันทนาการกลุ่ม)

2. แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีแนวทางการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้ การทำงานตามความสนใจ การเขียน บัณฑิตการศึกษารุ่น การตั้งคำถามและตอบคำถาม การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการศึกษา งานวิจัย ซึ่งเสนอตัวอย่างของข้อมูลในแต่ละประเด็นที่วิเคราะห์ได้ดังนี้

“กิจกรรมที่คิดว่าผู้เรียนได้เรียนรู้ดีที่สุด คือ กิจกรรมที่ได้คิดเอง คือ กิจกรรมงานตามความสนใจครับ เพราะคิดว่าขั้นตอนเกี่ยวกับกระบวนการคิดงานต่าง ๆ รู้จักวางแผนว่า เราจะทำอะไร อย่างไร และเมื่อเราวางแผนก็จะทำให้เราคิดออกมา มีกระบวนการในการทำงานนั้นอย่างไร... เกิดกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอนในการทำงาน ถ้าเกิดมีปัญหาขั้นตอนไหนหรืออุปสรรคไม่ครบ เราจะใช้อะไรแทน.....” (นิสิต 1/ สันทนากลุ่ม)

“... งานตามความสนใจ ฝึกให้มีความเชื่อมั่น ฝึกให้มีความรับผิดชอบ.....วางแผนทำงานอย่างเป็นระบบและเป็นการทำให้กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง คือ ฝึกให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ว่าทำได้และทำได้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตนวางไว้” (นิสิต 5/ สันทนากลุ่ม)

“การเขียน Learning Log จะทำให้เราจัดระบบความคิดของตนเอง ซึ่งอาจารย์ไม่บังคับว่าจะต้องเขียนอย่างไร และออกแบบอย่างไร ซึ่งตรงนี้ทำให้เราเกิดการเรียนรู้...” (นิสิต 10/ บัณฑิตการเรียนรู้)

“การตอบคำถาม... ทุกคนต้องมีความกระตือรือร้นอย่างที่สุดค่ะ และทุกคนต้องมีสมาธิฟังคำถาม” (นิสิต 3/ สันทนากลุ่ม)

“ตั้งแต่เริ่มเรียนเลยคะ อาจารย์ให้ตอบคำถามเร็ว ๆ เรียกว่า ตัวเองได้เรียนรู้เลยว่าถ้าเรามีสมาธิใจจดจ่อกับวิชาที่เรียน ก็สามารถตอบคำถามได้ดี” (นิสิต 4/ สันทนากลุ่ม)

“เมื่อถึงวันที่จะเรียน รู้สึกว่า... กิจกรรมจะเป็นอย่างไร เรียนอะไรบ้าง เวลาเรียนเราจะได้อะไรบ้างหรือเปล่า ก็คือเราจะตื่นตัว

ตลอดเวลาเลยคะ ทุกครั้งที่เรียน” (นิสิต 2/ สันทนากลุ่ม)

“กิจกรรมระดมสมองของออสบอร์น ทำให้เรียนรู้ได้ดีเพราะได้ลงมือทำจริงๆ คิดจริงๆ ได้ทุกอย่างนะคะ และสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้” (นิสิต 7/ สันทนากลุ่ม)

“ประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมต่าง ๆ ในวันนี้ มีหลายประเด็น เช่น ฝึกใช้ความคิด สร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ ฝึกการทำงานร่วมกัน และฝึกระดมสมองภายในกลุ่ม... ซึ่งประโยชน์จากตรงนี้เป็นสิ่งจำเป็นมาก สำหรับพวกเราที่จะเป็นครูในอนาคต...” (นิสิต 8/ บัณฑิตการเรียนรู้)

“กิจกรรมวันนี้ นอกจากจะทำให้เกิดเสียงหัวเราะแล้ว ยังทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความสามัคคี การทำงานเป็นทีม และการเอาใจเพื่อน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้” (นิสิต 9/ ประเมินตนเอง)

“...ศึกษางานวิจัยและนำทฤษฎีไปเปรียบเทียบการสอน... คือมองเห็นภาพในการทำงานวิจัย...” (นิสิต 6/ สันทนากลุ่ม)

3. การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีปัจจัยที่ควรคำนึงถึงคือ บรรยากาศของการเรียนการสอน บทบาทอาจารย์ กระบวนการสอน และการสะท้อนการเรียนรู้ซึ่งเสนอตัวอย่างของข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ดังนี้

“กิจกรรมชอบมาก เพราะได้ฟังเพลงของโมสาร์ทที่มีความไพเราะ ในขณะที่ฟังทำให้รู้สึกผ่อนคลายความเครียด และรู้สึกมีความสุข...” (นิสิต 1/ บัณฑิตการเรียนรู้)

“ความรู้สึกวันนี้ รู้สึกว่าสนุกสานกับกิจกรรมเป็นอันมาก ทุกคนให้ความร่วมมืออย่างดี นอกจากนี้ยังได้รับความรู้ สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันด้วย” (นิสิต 2/บันทึกการเรียนรู้)

“วันนี้เป็นวันที่สนุกมาก เพราะได้เรียนวิชา *Creative Activities...*” (นิสิต 3/บันทึกการเรียนรู้)

“...วันนี้เป็นวันแรกที่เริ่มเรียน ดิฉันคิดว่าวิชานี้เป็นวิชาที่สนุก ผ่อนคลาย เรียนแล้วมีจินตนาการ เพราะอาจารย์สอนไม่เคยบังคับ นิสิตให้ทำอย่างนั้น หรืออย่างนี้ ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดและทำอะไรได้อย่างหลากหลาย...” (นิสิต 4/บันทึกการเรียนรู้)

“การเรียนครั้งนี้ เป็นการเรียนรู้ในชั้นเรียนครั้งแรก จึงรู้สึกตื่นเต้นมาก แต่พอได้เรียนก็รู้สึกสนุกสาน ได้ผ่อนคลายและทุกคนในชั้นเรียนก็ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน” (นิสิต 6/บันทึกการเรียนรู้)

“...แน่นอนว่าต้องมีเสียงหัวเราะเพื่อความสนุกสนาน แต่บอกได้เลยว่าทุกอย่างมีสาระ ฝึกให้จินตนาการและใช้ความคิดสร้างสรรค์ในแบบต่างๆ ได้มากขึ้น...” (นิสิต 8/บันทึกการเรียนรู้)

“บรรยากาศแก้ปัญหาต้องเป็นแบบผ่อนคลาย...” (นิสิต 9/บันทึกการเรียนรู้)

“ดิฉันคิดว่าดิฉันชอบวิชานี้ค่ะ วิชานี้มีประโยชน์กับดิฉันมากมาย ช่วยให้ดิฉันเกิดจินตนาการ อาจารย์สอนให้อธิบายวิธีการหาข้อมูล การแก้ปัญหา แบบนี้ไม่เคยทำค่ะ” (นิสิต 10/ประเมินตนเอง)

“การปล่อยอิสระให้คิดก็ดี เหมาะสม และสอดคล้องกับวิชากิจกรรมสร้างสรรค์

แต่อย่างไรก็ตามหน้าที่ผู้สอนก็ต้องกระตุ้น เสนอแนวทางและให้คิดเขารูปเข้าทางที่ถูกต้องตามหลักการ ทฤษฎี มิฉะนั้นจะเป็นงานที่ไม่สร้างสรรค์...” (ผู้วิจัย/บันทึกกอนุทิน)

บรรยากาศของการเรียนรายวิชากิจกรรมสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านทฤษฎี ปฏิบัติ กระบวนการคิด ส่งเสริมให้มีอิสระและรักในการเรียนรู้ บทบาทของอาจารย์นอกจากเป็นผู้กระตุ้นและส่งเสริมให้นิสิตเรียนรู้แล้วต้องเป็นผู้ที่ช่างสังเกต บันทึกผลของการจัดกิจกรรมและนำข้อมูลต่าง ๆ มาหาแนวทางการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาการเรียนการสอน โดยอิงหลักการและทฤษฎีในรายวิชานั้นๆ ให้สอดคล้องกัน เชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง ใช้การวิจัยเป็นฐานในการสอน และมีการสะท้อนผลการทำงาน

อภิปรายผล

1. กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพามีรูปแบบการเรียนรู้คือ กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ วางแผนการทำงานและการแก้ปัญหา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินตนเอง เห็นคุณค่าและประโยชน์ของสิ่งที่เรียน และการนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับ Knowles (1975 b) ที่ระบุความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเองว่าเป็นกระบวนการซึ่งผู้เรียนแต่ละคนคิดริเริ่มด้วยตนเอง ซึ่งผู้เรียนจะวิเคราะห์ความต้องการกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ แยกแยะข้อมูล คัดเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และประเมินผลนั้นๆ นอกจากนี้สมคิด อิศระวัฒน์ (2542, หน้า 82-84 อ้างอิงจาก Skager and Rodney, 1978) ได้อธิบาย

คุณลักษณะของผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองว่าควรมีเจตคติที่ดีในเชิงบวกต่อตนเอง มีการวางแผน มีแรงจูงภายใน มีการประเมินตนเอง เปิดกว้างต่อประสบการณ์ มีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้เป็นตัวของตัวเอง ดูแลตนเองได้ นอกจากนี้ Guylielmino (1977) ได้อธิบายลักษณะของผู้เรียนด้วยตนเองว่า มีองค์ประกอบ 8 ประการคือ 1) การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ ได้แก่ ความสนใจในการเรียน ความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ชอบศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด 2) มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การบริหารจัดการกับเวลาและรับผิดชอบในการเรียน โดยวิธีการต่าง ๆ มีความสุขกับการแก้ปัญหา ฯลฯ 3) มีความคิดริเริ่มและเรียนรู้ด้วยตนเอง กล่าวคือ ไม่ทอดทิ้งแม้จะไม่เข้าใจสิ่งที่ทำอยู่ 4) มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน 5) มีความรักในการเรียน มีความสนุกสนานในการค้นคว้า และสนใจอยากเรียนรู้ 6) มีความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้ดี 7) มองอนาคตในแง่ดี 8) รู้ทักษะการแก้ปัญหาและผลของการศึกษาสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2548 ก, หน้า 125 - 126) ที่ระบุตัวบ่งชี้ของกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ ผู้เรียนมีการวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ มีการตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการแสวงหาแหล่งความรู้รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ผลของการศึกษาพบว่านิสิตมีการวางแผนการทำงานและการแก้ปัญหา กล่าวคือ มีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบต่อตนเอง มองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของสิ่งที่เรียนรู้ ซึ่งพฤติกรรม

ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาพร หมวดอินทร์ (2546) ที่ศึกษาปัจจัยบางประการ ได้แก่ ลักษณะมโนคติ ความเชื่ออำนาจในตนเอง ความมีวินัยในตนเอง และพฤติกรรมการสอนของครู มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ ทองฉวี (2545) ที่พบว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. แนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีแนวทางการจัดกิจกรรมคือ การทำงานตามความสนใจ การเขียนบันทึกการเรียนรู้ การตั้งคำถามและตอบคำถาม การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการศึกษางานวิจัยซึ่งอภิปรายผลได้ดังนี้

การทำงานตามความสนใจ เนื่องจากงานตามความสนใจมีลักษณะคล้ายคลึงกับการทำโครงการ เป็นภาระงานที่นิสิตต้องคิดประเด็นที่จะทำ อาจเป็นการผลิตสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ การออกแบบกิจกรรม แล้วลองนำไปใช้สอน การรวบรวมแหล่งข้อมูลการเรียนรู้เรื่องความคิดสร้างสรรค์ หรือการอ่านและวิเคราะห์หนังสือที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นิสิตคิดวางแผนและปฏิบัติเรียนรู้การแก้ปัญหา มีอิสระที่จะคิดด้วยตนเอง ผลของการศึกษานิสิตสะท้อนว่าการทำงานตามความสนใจเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดีที่สุด เป็นการเรียนรู้แบบครบวงจรของกระบวนการทำงาน การแก้ปัญหา และการพัฒนาตนเอง ซึ่งการทำงานตามความสนใจสอดคล้องกับหลักการสอนโดยใช้โครงการ

กล่าวคือ เป็นการจัดการเรียนรู้แบบหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้เลือกทำโครงการ วางแผน ศึกษาข้อมูล ลงมือปฏิบัติงานตามแผน ซึ่งการทำโครงการได้ขอความรู้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ โดยครูอาจารย์เป็นผู้ให้คำปรึกษา (ชาติรี เกิดธรรม, 2547, หน้า 5; ทิศนา แจมมณี, 2548 ก, หน้า 139; พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, พเยาว์ ยินดีสุข และพันตรีราชน มีศรี, 2550, หน้า 17; วัฒนา มัคคสมัน, 2550, หน้า 25; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550, หน้า 1) การทำงานตามความสนใจนอกจากพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ยังส่งเสริมกระบวนการคิด และการแก้ปัญหาซึ่งสอดคล้องกับ วัฒนา มัคคสมัน (2550, หน้า 39) ที่ระบุว่าวัตถุประสงค์ของการสอนแบบโครงการจะสามารถพัฒนาผู้เรียนในด้านกระบวนการคิด สามารถลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นกระบวนการและเห็นคุณค่าในตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ละเอียด แจมจันทร (2540, หน้า 166) ระบุว่าการสอนแบบโครงการเป็นแนวการจัด การเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และวิธีการดังกล่าวพัฒนาผู้เรียนให้รู้วิธีจะเรียน

การเขียนบันทึกการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ผลของการวิจัยพบว่า สามารถส่งเสริมให้ นิสิต เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีความรับผิดชอบ และมีอิสระในการคิดเขียน และออกแบบ ช่วยส่งเสริมกระบวนการคิด ซึ่งสอดคล้องกับ Wilson and Wing - Jan (1993, p. 52) ได้อธิบายว่า บันทึกการเรียนรู้เป็นวิธีการหนึ่ง ที่พัฒนาการคิดเชิงไตร่ตรอง และกระบวนการรู้คิดของตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

Kitiyanusan (2004) พบว่า การเขียนบันทึกการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และกระบวนการคิด

การตั้งคำถามและตอบคำถาม ก็เป็นวิธีการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการใช้คำถามตามระดับจุดมุ่งหมายของ Bloom ซึ่งได้กำหนดไว้ 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เน้นในด้านการพุทธิพิสัยตามระดับจุดมุ่งหมายจากระดับความรู้จากต่ำไปสูง 6 ระดับ คือ ระดับความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล (ทิศนา แจมมณี, 2548 ก, หน้า 400 - 408) กิจกรรมการถามคำถามเป็นวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัว และคิดหาคำตอบและทำให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนากระบวนการคิดในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Kitiyanusan (2004) ที่พบว่า การใช้คำถามกระตุ้นและส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์การคิดเชิงวิจรรณญาณ และกระบวนการรู้คิดของตนเอง ซึ่งเป็นการพัฒนาการคิดระดับสูง กล่าวคือ ในการวิจัยครั้งนี้นอกจากนิสิตจะพัฒนาการคิดและการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยก็ได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาในการใช้เทคนิคการถามคำถามเพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบให้กับนิสิตและให้นิสิตฝึกทักษะการใช้คำถาม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับครู ซึ่งสอดคล้องกับ จีราภา ปานเพ็ชร (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การทบทวนการใช้เทคนิคการถามเพื่อส่งเสริมการพัฒนาตัวครูผู้สอน ซึ่งการคิดทบทวนเป็นส่วนประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาการสอนของตนเอง

การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้คิด และเกิดกระบวนการเรียนรู้ และทักษะด้านต่าง ๆ โดยผ่านกิจกรรมและเทคนิคการสอนที่ถูกออกแบบให้กับผู้เรียน ในการวิจัยครั้งนี้ กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือก็ได้ถูกบูรณาการเข้าไปในการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่น เพื่อนคู่คิด จิกซอร์ กระบวนการกลุ่ม นอกจากนี้ลิตีมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ ทฤษฎีในเนื้อหาที่เรียนรู้แล้ว กิจกรรมต่างๆ ยังฝึกให้เข้าไปสู่กระบวนการแสวงหาความรู้ การหาคำตอบ การสร้างความรู้ ดังรายละเอียดที่ลิตีได้สะท้อนออกมาจากการศึกษาค้นคว้า ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 และมาตราที่ 24 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้เนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนการสอนต้องผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ โดยผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน ผลของการวิจัยยังสอดคล้องกับ ทิศนา แจมมณี (2548 ก, หน้า 120) ที่ระบุว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม

การเรียนรู้อย่างต้นตัว จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 22 - 27) ที่ศึกษาการปฏิรูปการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในระดับอุดมศึกษา: กรณีศึกษาการเรียนการสอน สาขาวิชาสังคมศาสตร์ และ เรวดี หล้าสา (2545) ซึ่งเสนอแนะว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ได้ลงมือปฏิบัติ และมีความรู้สูงขึ้น

เทคนิคการสอนต่างๆ ที่ผสมผสานในการสอนโดยยึดรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ก็ส่งผลต่อคุณลักษณะและประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังที่ ทิศนา แจมมณี (2548 ก, หน้า 271) ระบุว่า ผลการเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถพัฒนาทักษะต่างๆ ของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการประสานสัมพันธ์ ทักษะการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการแก้ปัญหา นอกจากนี้ สุนทรา โดบัว (2546, หน้า 69 - 70) ระบุว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยพัฒนาการคิด เช่น การคิดทบทวนความรู้ การคิดระบบสูง การคิดแบบมีเหตุผล มีความยืดหยุ่น และทำให้ผู้เรียนมีวิสัยทัศน์และมุมมองที่กว้างขึ้น ซึ่ง Johnson and Johnson (1987, pp. 67 - 146) กล่าวว่า การแบ่งงานกันทำในลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้รับฝึกหัดได้ใช้ความพยายามในการทำงานมากขึ้น ส่งเสริมการรับรู้ความสามารถแห่งตน ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ถ้าการรับรู้ ความสามารถแห่งตนสูง ก็จะทำให้ประสิทธิภาพการทำงานสูงขึ้น จากงานวิจัยของ จินตวิพร เขมะจารีย์กุล (2544,

หน้า 59 - 71) พบว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ พัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางการพยาบาล ทักษะทางสังคม การรู้จักตนเอง และการตระหนักเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น โดยนักศึกษาพยาบาล-ศาสตร์บัณฑิตชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการเสริมแรงทางบวกมีการเพิ่มมากที่สุด

การศึกษางานวิจัย เป็นกิจกรรมการสอนในรูปแบบแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนที่ใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research - based Learning) ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ สรุปและนำเสนอกระบวนการวิจัยและผลการวิจัยเป็นวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดการเชื่อมโยงความรู้ เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ตลอดจนการนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพบูรย์ สตินลารัตน์ (2547, หน้า 3 - 4) และทิสนา เขมมณี (2548 ข, หน้า 1 - 4) ที่ระบุว่าการสอนที่ใช้การวิจัยเป็นฐานเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา เพราะเป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวของผู้นั้นอย่างแท้จริง และยังเป็นการพัฒนากระบวนการแสวงหาความรู้ที่ผู้นั้นจะได้พัฒนาและสร้างขึ้นในตัวเอง ซึ่งจะนำไปสู่คุณภาพของบัณฑิตที่พร้อมสำหรับสังคมความรู้

3. การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีปัจจัยที่ควรคำนึงถึงคือ บรรยากาศของการเรียนการสอน บทบาทของอาจารย์ กระบวนการสอน และการสะท้อนการเรียนรู้ การเสนอแนวทางการพัฒนา การเรียนการสอนนี้ได้มาจากขอคนพบ

ของการศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน วางแผนเพื่อดำเนินการเรียนการสอนหรือวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับที่จะดำเนินการต่อไปอย่างไรให้มีคุณภาพ

บรรยากาศของการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การศึกษาครั้งนี้พบว่าควรเป็นบรรยากาศของการผ่อนคลาย มีความสนุกสนาน ทำท่ายให้คิดวิเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ สมคิด อิศระวัฒน์ (2532, หน้า 77) ได้เสนอแนะวิธีที่อาจดำเนินการเพื่อสร้างให้คนเป็นคน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง คือ ให้มีอิสระ สามารถพึ่งตนเองและก้าวต่อไปสู่การพึ่งพากันและกัน ลดการบังคับและต้องมีการจัดสภาพการณ์การเรียนรู้ที่เอื้อหรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับ Knowles (1989, pp. 89 - 91) ระบุว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองไม่จำเป็นต้องเรียนคนเดียว อาจมีการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการศึกษาของพรรณทิพา นาคคล้าย (2550) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 พบว่าตัวแปรพยากรณ์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน การเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดู และบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนกับกลุ่มเพื่อน การเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดู และบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่ง Mitchell (1998) พบว่า ผู้เรียนจะมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้บรรยากาศ

การเรียนรู้ที่ดี มีความเชื่อถือระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และ Lang, McBeath and Hebert (1995, p. 8) กล่าวว่า บรรยากาศของการเรียนรู้ที่อบอุ่น ชี้คหุ่่น ไ้ความเป็นมิตร ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน จะทำให้การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จนอกจากนี้ Wilson and Wing-Jan (1993, pp. 19 - 22) ระบุว่า การพัฒนาความรับผิดชอบของผู้เรียน ครูต้องตระหนักถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ กล่าวคือ ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านสติปัญญา และด้านกายภาพ

ด้านบทบาทของอาจารย์ ผลของการศึกษาพบว่า มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ต้องเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมและกระตุ้นให้ตัดสินใจคิดและแสวงหาคำตอบ นอกจากนี้ต้องเป็นนักบริหารจัดการที่ดี ที่จะออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับรายวิชาและวัยของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Knowles (1989, pp. 89 - 91) กล่าวว่า ผู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกต้องมีความเข้าใจ เมื่อใดที่จะเข้าไปช่วยเหลือ แนะนำหรือช่วงเวลาใด ควรปล่อยให้ผู้เรียนรับผิดชอบด้วยตนเอง และสอดคล้องกับ สมคิด อิศระวัฒน์ (2542) ได้ศึกษาลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กของคนไทยที่มีผลต่อการเรียนรู้ ซึ่งผลของการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และการจัดระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน สิ่งที่ได้รับจากการวิจัยคือ บิดา มารดา และครูอาจารย์เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของเด็กไทย นอกจากนี้ Wilson and Wing - Jan (1993, p. 7) เสนอ กระบวนทัศน์ของการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็น

อิสระ ส่งเสริมการคิดเชิงไตร่ตรองต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูจากผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้อำนวยความสะดวกซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แจมมณี (2548 ก, หน้า 120 - 121) อธิบายว่า นอกจากผู้สอนต้องจัดเตรียมกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะเอื้อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มตัว และได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้แล้ว ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนครูควรลดบทบาทของตนเองลง เปลี่ยนบทบาทจากการถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้อำนวยความสะดวก ช่วยให้ ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ และ บัณฑิต ทิพากร (2551, หน้า 24 - 25) กล่าวว่า คณาจารย์เป็นกลไกสำคัญที่ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีคุณลักษณะเหมาะสมกับความต้องการของสังคม คณาจารย์จึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ บทบาท และกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ปรับเปลี่ยนจากการเป็นผู้ (สอน) ถ่ายทอดความรู้ มาเน้นเป็นผู้ชี้แนะเพื่อสร้างองค์ความรู้แก่นิสิต นักศึกษา เป็นการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ ทองฉวี (2545) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกรักมีคุณค่าในตนเอง บทบาทอาจารย์ในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมในสถาบันกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล สถาบันการศึกษาพยาบาลของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับสูง ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับสูง และบทบาทของอาจารย์ในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

นอกจากนี้ยังพบว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง บทบาทอาจารย์และสภาพแวดล้อมในสถาบันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กระบวนการสอนในสถาบันผลิตครู ควรออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิต ดังนั้น อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาต้องคัดเลือกกิจกรรมและออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหา และจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่ตั้งไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการคิด การได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ การสร้างองค์ความรู้ และการนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในวิชาชีพครู และนำไปปรับใช้สังคม ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่ควรนำมาประยุกต์ใช้และพัฒนาการเรียนการสอนคือ กิจกรรมงานตามความสนใจ การเขียนบันทึกการเรียนรู้อัตนศึกษา การตั้งคำถาม - ตอบคำถาม การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการศึกษางานวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 ระบุว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ มาตรา 28 ในส่วนของสาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะการศึกษาระดับอุดมศึกษา ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูง และการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม และมาตรา 30 ที่ระบุว่า ผู้สอนต้องมีการวิจัยค้นคว้าอยู่เสมอ หรือจะทำให้ผู้เรียนมีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา และเป็นการพัฒนาการเรียนการสอน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด ไพฑูริย์สินลาร์ตัน (2546, หน้า 21) ระบุว่า การสอนในสถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ในแนวใหม่ ที่เป็นแนวสร้างสรรค์ (Innovative Approach) ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างจริงจัง เพื่อให้กระบวนการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเน้นกระบวนการของการผลิตและการสร้างอย่างแท้จริง ด้วยการส่งเสริมให้การเรียนการสอนเน้นไปที่การเรียนรู้ด้วยตนเอง ดำเนินการสอนอย่างสร้างสรรค์ กล่าวคือ ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง (Experiential - based Learning) ให้เรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - study Learning) ให้ผู้เรียนรู้จักสร้างและพัฒนาความรู้ (Research - based Learning) และให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์และวิพากษ์ความรู้ (Critical based Learning) ในส่วนของงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 35 - 38) ได้เสนอแนะในเชิงนโยบายที่สำคัญ ๆ คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของคณาจารย์เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มุ่งเน้นคำถามที่ว่า “เรียนอย่างไร” (Learn How to Learn) ให้ความสนใจในวิธีการต่างๆ ในการสืบเสาะหาความรู้ และควรพัฒนาศักยภาพ ให้แสดงบทบาทใหม่ได้อย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

การสะท้อนการเรียนรู้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ต้องนำมาพิจารณาในการเรียนการสอน กล่าวคือ ควรส่งเสริมให้คณาจารย์ได้มีโอกาสสะท้อนการเรียนรู้จากการสอน เช่น บันทึกประจำวันของการสอน (Journal) การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีและประสบความสำเร็จ นอกจากนี้การเรียนการสอน

ควรเปิดโอกาสให้นิสิตได้สะท้อนการเรียนรู้ อาจจะเป็นการอภิปรายสรุปประเด็นเรื่องที่เรียนในวันนั้น หรืออาจจะให้เขียนแนวคิดจากสิ่งที่ได้เรียนหรือมอบหมายให้จัดทำบันทึกการเรียนรู้ การจัดให้มีการสะท้อนการเรียนรู้ทั้งในส่วนของคณาจารย์และนิสิต สามารถพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาการคิดเชิงไตร่ตรอง มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wilson and Wing - Jan (1993, p. 52) ได้กล่าวถึงวิธีที่ใช้เพื่อพัฒนาการสะท้อนความคิดหรือการไตร่ตรอง และการรู้จักของตนเอง ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้คือ ให้ผู้เรียนบันทึกการเรียนรู้ การเขียนผังมโนทัศน์ การตั้งคำถาม การฝึกให้เลือกและตัดสินใจในการเรียนรู้ของตน และให้มีการประเมินตนเอง ซึ่งการไตร่ตรองเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งของผู้สอนและผู้เรียน การพัฒนากระบวนการดังกล่าวจะส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้นิสิตได้กำหนดเป้าหมายของตนเองในการเรียนรู้ วางแผนการทำงาน มีการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ และให้โอกาสประเมินตนเอง นอกจากนี้ต้องชี้แนะและจุดประกายความคิดให้เห็นประโยชน์ของสิ่งที่เรียน และการนำไปประยุกต์ใช้

2. แนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองควรออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. ควรจัดกิจกรรมให้นิสิตทำงานตาม

ความสนใจ (การทำโครงการ, การทำโครงการ) ในแต่ละรายวิชาที่มีความเหมาะสม

4. ควรมอบหมายงานให้นิสิตได้เขียนบันทึกการเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา เพื่อพัฒนาการคิดเชิงไตร่ตรอง

5. กิจกรรมการตั้งคำถามและตอบคำถาม ควรสอดแทรกไปในกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง

6. ควรให้นิสิตได้ประเมินตนเอง เพื่อประเมินความรู้ความสามารถและทักษะของตนเองเป็นระยะ

7. คณาจารย์ควรใช้ผลการวิจัยมาประกอบการเรียนการสอน และควรมอบหมายให้นิสิตศึกษางานวิจัยหรือทำวิจัยชิ้นเล็กๆ ตามความเหมาะสมของวิชานั้น ๆ

8. คณาจารย์ต้องปรับบทบาทของตนเองเป็นผู้ชี้แนะและอำนวยความสะดวก กระตุ้นให้นิสิตเกิดการเรียนแบบตื่นตัว (Active Learner) และเรียนรู้ด้วยตนเอง

9. บรรยายศาสตร์การเรียนการสอนสำคัญมาก ควรมีความเป็นกันเอง อ่อนน้อม ผ่อนคลาย มีความสนุกสนาน นิสิตได้มีส่วนร่วมในการคิดและทำงานร่วมกัน

10. ควรมีการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องด้วยกระบวนการวิจัย และส่งเสริมพร้อมทั้งหาแนวทางพัฒนาอาจารย์ให้เรียนรู้เทคนิควิธีสอนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาอนาคตภาพของการเรียนการสอน หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สำหรับนิสิต คณะศึกษาศาสตร์

2. พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อ

เสริมสร้างคุณลักษณะต่าง ๆ ของนิสิต คณะ-
ศึกษาศาสตร์

ของสถาบันอุดมศึกษา

3. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัด
การเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. ศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของ
การพัฒนาการเรียนการสอน หรือหาแนวทาง
การปฏิบัติการสอนสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ ทองฉวี. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ที่มิคุณค่าในตนเอง บทบาทอาจารย์
ในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมในสถาบันความพร้อมในการเรียนรู้
ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล สถาบันการศึกษาพยาบาลของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย.
วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา, คณะพยาบาลศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ ที่แก้ไขเพิ่มเติม
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ
พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

จรัส สุวรรณเวลา. (2545). อุดมศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จินตวิพร เขมะจารีย์กุล. (2544, พฤษภาคม-สิงหาคม). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
แบบร่วมมือกันเรียนรู้และการประเมินแฟ้มงานในวิชาแนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล
สำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 16(2), 59 - 71.

จิราภา ปานเพชร. (2546). การคิดทบทวนการใช้เทคนิคการถามคำถามเมื่อส่งเสริมการพัฒนาตัวครู
ผู้สอน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์, คณะศิลปศาสตร์,
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

ชาติรี เกิดธรรม. (2547). เทคนิคการสอนแบบโครงการ. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ทิสนา แจมมณี. (2548 ก). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2548 ข). การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย.

นิตา ชูโต. (2540). การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: พี. เอ็น. การพิมพ์.

บัณฑิต ทิพากร. (2551). การพัฒนาคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา. ใน ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์
(บรรณาธิการ), อาจารย์มืออาชีพ แนวคิดเครื่องมือ และการพัฒนา (หน้า 23 - 32).

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.

- พรรณทิพา นาคคล้าย. (2550). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์-มหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, พเยาว์ ยินดีสุข และพันตรีราชน มีศรี. (2550). *การสอนคิดด้วยโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2546). *อุดมศึกษาไทยในอุดมศึกษาโลก. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- _____. (2547). *หลักการสอนแบบเน้นการวิจัย (Research -Based Teaching). ในระดับอุดมศึกษา. ใน ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (บรรณาธิการ), การเรียนการสอนที่มีการวิจัยเป็นฐาน (พิมพ์ครั้งที่ 3) (หน้า 1 - 7). กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- _____. (2551). *การเรียนรู้ที่มีวิจัยเป็นฐาน (Research - based Learning). ใน ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (บรรณาธิการ), อาจารย์มืออาชีพ แนวคิด เครื่องมือ และการพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 2) (หน้า 74 - 81). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.*
- รุ่งฟ้า กิติญาณุตสันต์. (2549). *รูปแบบการเรียนรู้ของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา, 2(1), 57 - 68.*
- เรวดี หลาสา. (2545). *การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในวิชาชีพ โดยใช้นวัตกรรม Advance Organizer, Cooperative Learning และ Mastery Learning. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- ละเอียด แจ่มจันทร์. (2540). *อนาคตภาพของหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ สำหรับพยาบาลวิชาชีพ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาดุขบัณฑิต, สาขาวิชาการอุดมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- วัฒนา มัคคสมัน. (2550). *การสอนแบบโครงการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สถาพร หมวดอินทร์. (2546). *ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาวิชาพณิชยการในโรงเรียนมัธยมศึกษา. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาธุรกิจศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2532, พฤษภาคม - สิงหาคม.). *การเรียนรู้ด้วยตนเอง. วารสารการศึกษา นอกระบบ, 4(11).*
- _____. (2542). *รายงานการวิจัยลักษณะการอบรม และเลี้ยงดูเด็กของคนไทยซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.*

- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2544). *บทสรุปของผู้บริหาร โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิรูปการเรียน การสอนระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: อรุณสภานาคราวั.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญในระดับอุดมศึกษา : กรณีศึกษาการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- _____. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559)*. กรุงเทพฯ: พรึทหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การจัดการเรียนรู้แบบโครงการงาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุนทรา โต้บัว. (2546). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะการเรียนรู้ ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล*. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุฎฐิบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษา และพัฒนาหลักสูตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภางค จันทวานิช. (2543). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หทัยทิพย์ ภาคอินทรีย์. (2545). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. ปรินญาณิพนธ์การศึกษา-มหาบัณฑิต, สาขาวิชาอุดมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Brockbank, A. & McGill, I. (2007). *Facilitating reflective learning in higher education* (2nd ed.). London: The McGraw-Hill.
- Brookfield, S. D. (1985). Self - directed adult learning: A critical paradigm. *Adult education Quarterly*, 35(2), 59-71.
- Burnaford, G., Fischer, J. & Hobson, D. (1996). *Teachers doing research: Practical possibilities*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah.
- Cannon, R. & Newbel, D. (2000). *A handbook for teachers in Universities & Colleges: A guides to improving teaching methods*. (4th ed.). London: Kogan Page.
- Guglielmino, L. M. (1977). *Development of the Self - directed learning readiness scale*. Doctoral Dissertation, University of Georgia.
- Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (1987). *Learning together an alone: Cooperative and individualistic learning*. (2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice - Hall International.
- Kember, P. & Kelly, M. (1994). *Improving teaching through action research*. Campbelltown NSW: Higher Education Research and Development Society of Australia.
- Kemmis, S. & McTaggart, R. (1990). *The action research planner*. (3rd ed.). Victoria: Deaken University Press.

- Kitiyanusan, R. (2004). *Facilitating the questioning skills of student through action research*.
Doctoral Dissertation, School of Education, Human Development, Victoria University.
- Knowles, M. S. (1975, a). *Self - directed learning: A guide for learner and teachers*. Chicago:
Association Press Follett.
- _____. (1975, b). *Self - directed learning*. New York: Association Press.
- _____. (1989). *The making of an adult educator*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lang, H. R. McBeath, A. & Hebert, J. (1995). *Teaching strategies and methods for student - centered
instruction*. Canada: Harcourt Brace & Company Canada.
- Marshall, C. & Rossman, G. B. (1999). *Designing qualitative research*. (3rd ed). California:
SAGE Publication.
- McMillan, J. H. & Schumacher, S. (1997). *Research in education: A conceptual introduction*.
(4th ed.). New York: Longman.
- Mitchell, D. Y. (1998). *The impact of a Self - directed learning model on public high school students*.
Dissertation Thesis, Ed.D. Pepperdine: Pepperdine University.
- Wilson, J. & Wing-Jan, L. (1993). *Thinking for themselves: Developing strategies for reflective
learning*. Armadale, Australia: Eleanor Curtin.

